

Μπανανόψαρα στρατιώτες, παιδιά και άλλοι ήρωες

Ο θαυμαστός κόσμος του Σάλντζερ

ΤΖ. ΝΤ. ΣΑΛΝΤΖΕΡ
Εννέα ιστορίες
μτφρ.: Αχιλλέας Κυριακίδης
εκδ. Πατάκη, 2022, 96σ., 216

της **ΕΛΕΝΗΣ ΚΑΡΑΜΑΓΚΙΩΛΗ***

Μια συλλογή διηγημάτων είναι από μόνη της ένα συγγραφικό σύμπαν, με τις δικές του συχνότητες, τα κύματα του και τους ήχους του. Οι κάτοικοί του, οι ήρωές του συγγραφέα, κινούνται, συναντιούνται ή αποτραβιούνται με το κέμπρο που τους δίνει ο συγγραφέας, εν γνώσει και, κάποτε και ασυνείδητα. Ο κόσμος του σπουδαίου Τζ. Ντ. Σάλντζερ, που διαβρώνεται σε εννέα ιστορίες («Εννέα ιστορίες», εκδόσεις Πατάκη, μετάφραση Αχιλλέας Κυριακίδης) μοιάζει με μια βεντάλια από υλικό επίπλαστο, που ανοίγεται και λυγρώνει, όταν η θερμοκρασία ανεβαίνει και κλείνει και αναδιπλώνεται κάθε που η έρσηά, έστω και στιγμιαία, έχει επικεντρωθεί. Το ίδιο χρώμα τον εννέα διηγήματα βρίσκεται ακριβώς στη μαεστρία του Σάλντζερ, που χειρίζεται τη βεντάλια του, χωρίς ποτέ να γίνεται ακριβώς ανώγεινό από τον αναγνώστη εάν η βεντάλια κλείνει, όχι γιατί κάνει μια κρούση, αλλά υπερέχει της ζωής.

Αναμφίβολα, σε έργα συγγραφέων όπως ο Σάλντζερ, αλιεύονται με πρωταγωνητική ευκολία, σαν σε μια βότσα με βάρκα σε διάφανα νερά, αρετές και τεχνικές της γραφής διαχρονικής αξίας. Ο μέγας Σάλντζερ με τα εννέα διηγήματά του επιβεβαιώνει την παραδοχή ότι όσο πιο ανιμιαστικά αφηγησόμενα μια ιστορία, τόσο πιο στιβαρά και πυκνωμένα θα πρέπει να την αποδίδουμε. Σε όλες τις ιστορίες η αφήγηση είναι αδιάμεσοαόρατη. Ο συγγραφέας βρίσκεται εκεί, συγχρόνως πίσω από

την πλάτη του ήρωα και δίπλα στον αναγνώστη, ανταποκριτής αυτού που διαδραματίζεται, χωρίς καθόλου να το κρηματίζει και να το διακηρύττει. Αυτά εδώ είναι η ιστορία, στη σκηνή βρισκονται τα άκρα απαραίτητα, οι κορυφές έχουν παραμερήσει, η ορατότητα είναι εκπληκτική, ιδού και οι ήρωες, έχουν πάρει τις θέσεις τους, όλα μπροστά στον θεατή - αναγνώστη, όλα παράξενα και απρόσμενα διαυγή, καθαρά.

Το φως
Βέβαια, είναι γνωστό ότι το πολύ φως τυφλώνει, δεν είναι μόνο στον σκοτάδι που δεν βλέπουμε καλά. Ο Σάλντζερ, με απαράμιλλη μαεστρία, φωτίζει τις σκηνές, δεν τις σκονοθετεί μόνο, και αφήνει το φως τους να αντανακλάται στον θεατή - αναγνώστη, δεν του αφήνει περιθώριο, θα κλείσει τα μάτια του για λίγο, αναγκαστικά, και όταν τα ανοίξει και πάλι τίποτα δεν θα είναι σαν λίγα λεπτά νωρίτερα.

Το πρώτο διήγημα της συλλογής, «Ιδανική μέρα για μπανανόψαρα», εμβληματικό και από μόνο του ένα μάθημα γραφής, διαπερνάει σαν άορατη κλωστή όλες τις ραφές των επόμενων ιστοριών. Ο αναγνώστης στα «μπανανόψαρα» παρακολουθεί ένα καλοστημένο υπαρκτικό δράμα. Όλα ξεκινούν από έναν διωχόμενο στο τηλεφώνημα, μελέες και όργισμα, μια συμφωνία που έχει ανέυθνε, παύσεις και θορύβους ανέυθνε, που περισσότερο η συζήτηση «ακούγεται», παρά διαβάζεται. Μέσα από τα όσα λέγονται και κυριώς από όσα αποσιωπούνται, σκιαγραφείται ο ήρωας, που εμφανίζεται λίγο μετά, ένας άνδρας ολόκληρα παραδομένος στο εσωτερικό του πρώιμα από την επαφή του με τον στρατό. Με το τηλεφώνημα κλιμακώνεται η

Δημοσίευση φωτογραφία του Τζ. Ντ. Σάλντζερ σε έκθεση στο Πανεπιστήμιο του Νιου Χάμσιρ. Με τα εννέα διηγήματά του ο μεγάλος Αμερικανός συγγραφέας επιβεβαιώνει την παραδοχή ότι όσο πιο ανιμιαστικά αφηγησόμενα μια ιστορία, τόσο πιο στιβαρά και πυκνωμένα θα πρέπει να την αποδίδουμε.

Η μικρή Ραμόνα στο «Ο Θεός Βιγίλης στο Κονέκτικατ» ζει καλύτερα με τους φανταστικούς της φίλους παρά με τους γονείς της. Ο πατέρας ατάκη, η μητέρα θρινίει τον χαμένο στον πόλεμο αληθινό της έρωτα.

αγωνία του αναγνώστη, ο οποίος ανιμιαστικά μεταφέρεται σε μια ανιστοχική στο κλίμα ανουσιχίας, συνηθισμένη και ήρεμη παλιά. Εκεί, κοντά στη θάλασσα, πάνω στην άμμο, το «τελευταίο ίχνος από τον χαμένο παράδεισο των ανθρώπων», κάνει την εμφάνισή της, καθισμένη πάνω στον θρόνο της, μια λαοκίνητα μπλάζα θαλάσσις, η Σύμπλη, το πρώτο από τα παιδιά που συναντούμε σε ρόλο-κλειδί στην πλειοψηφία των ιστοριών.

Ο Σάλντζερ στις επτά από τις εννέα ιστορίες υποκρίνεται συγγραφικά στο παιδί και σε ό,τι αυτό παραπέμπει. Στα «Μπανανόψαρα» η Σύμπλη είναι το τελευταίο κατασφύγιό του θρηματοποιημένου νέου άνδρα, η τελευταία του από-

πειρα να κρατηθεί από την αφέλεια και την παιδική καρδιά, που λυμπεκοτούν, ακόμη και μέσα στη δυστυχία της ζωής. Ο ήρωας επιστολή μια ιστορία για μπανανόψαρα για να διασκεδάσει το κορίτσι και την αψηγείται για να πείσει τον εαυτό του ότι τα φανταστικά όντα, όταν μιλάμε για αυτά, γίνονται πραγματικά. Αφού η καρδιά είναι φαντασίοιο, όνειρο, δοκιμάζει να την επικαλεστεί, η ελπίδα προσφέρει πάντα μια πρόκληση ανακούφιση. Την επόμενη στιγμή, όμως συμβαίνει στα όνειρα, προσηγορεύεται στον πόνο που τον κατατρέπει και παραδίδεται σε αυτόν, σε ένα σκληρό, αφιρόνιμο φινάλε. Υστερα από ένα οργισμένο αλλά φαινομενικά ασήμαντο περιστατικό στο ασανσέρ, ο νέος άνδρας αυτοκτονεί, κάνοντάς το να φαίνεται σαν μια φυσική κατάληξη της επιστροφής του στο δωμάτιο από τη θάλασσα.

Η φρίκη του πολέμου
Η αποτυχία εξαγνισμού του πολέμου και της φρίκης του ανοδεύεται και στον διηγημά του με τον τίτλο «Για την Εορμή», με φρικώδη και αγάπη». Ο ήρωας κι εδώ είναι ένας στρατιώτης, ψυχικά διαλυμένος, ο οποίος είναι και συγγραφέας. Ο Σάλντζερ ουσιαστικά εξορκίζει διλόγητα ότι βρισκείται πίσω από τον ήρωα, άλλωστε αυτό που έχει σημασία δεν

είναι ποιος είναι ο ήρωας αλλά τι εκπροσωπεί αυτός, όπως εδώ, το διήγημα γράφτηκε για όλους εκείνους τους νέους άνδρες που στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν άφισαν πίσω τους μόνο οπία και αγαπημένους, αλλά τους ίδιους τους εαυτούς τους.

Στο Ντέβρον της Αγγλίας, ένα βροχερό απόγευμα, ο ήρωας βλέπει για πρώτη φορά την Εορμή, μια έφηβη, που τον γοητεύει με τη φωνή της σε μια πρόβα της τοπικής χορωδίας και μετά τη συναυλία ξανά και αναπτύσσει μια συζήτηση σε ένα ταχυδρομείο. Δεν είναι τυχαίο που η κορφοβία αποτελείται κατά κύριο λόγο από κορίτσια, με τα έφηβα, όπου κυριαρχεί η μουσική, είναι αυτή η ζωή, που δεν μπορούν να έχουν όσοι έφυγαν για να πολεμήσουν. Δεν είναι τυχαίο που η κορφοβία αποτελείται κατά κύριο λόγο από κορίτσια, με τα έφηβα, όπου κυριαρχεί η μουσική, είναι αυτή η ζωή, που δεν μπορούν να έχουν όσοι έφυγαν για να πολεμήσουν. Δεν είναι τυχαίο που η κορφοβία αποτελείται κατά κύριο λόγο από κορίτσια, με τα έφηβα, όπου κυριαρχεί η μουσική, είναι αυτή η ζωή, που δεν μπορούν να έχουν όσοι έφυγαν για να πολεμήσουν.

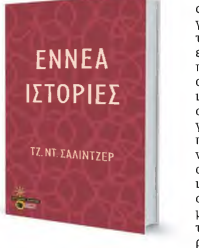
Στην ιστορία «Για την Εορμή», με φρικώδη και αγάπη» ο Σάλντζερ εξερευνά και την έννοια της «παράκλησης» προς τον συγγραφέα η Εορμή, προτού αποχωριστούν, τον βάζει να υποσχεθεί ότι θα γράψει

ένα διήγημα για εκείνη. Ο στρατιώτης - συγγραφέας, όπως κάθε συγγραφέας, δεν μπορεί να ξεφύγει από τους ήρωές του, οι οποίοι σχεδόν απαιτούν να μιλήσει για λογαριασμό τους. Όπως και στα «Μπανανόψαρα», το τέλος είναι σκοτεινό και αναπόδραστα σπαρτακτικό. Μετά το φωτεινό διάλειμμα του συναυτητήματος με την Εορμή, όπως με τη Σύμπλη στα «Μπανανόψαρα», ακολουθεί ο ζόφος, η ανλικση τη σουτερική βλάβη, ο ήρωας το περιγράφει παρομοιάζοντας τον εαυτό του με χριστουγεννιάτικο δέντρο του οποίου όλα τα λαμπιόνια ορθώνουν, όταν και έστω κι ένα.

Η μικρή Ραμόνα στο «Ο Θεός Βιγίλης στο Κονέκτικατ» ζει καλύτερα με τους φανταστικούς της φίλους παρά με τους αληθινούς γονείς της. Ο πατέρας απών και η μητέρα, Ελσφιτ, ψυχρή και απόμακρη, θρηνεί τον χαμένο στον πόλεμο αληθινό της έρωτα και δεν έχει ευκαιρία να βυθιστεί στον αλκοόλ και στη νοσταλγία παρά με την παλιά της φίλη, ενώ έξω έχει στρώσει ένα χιόνι, βρόμμο και λαοποιημένο. Μέσα από το παραμυθένιο, στερτημένο από αγάπη κορφοβία, ο Σάλντζερ καταπνένεται με τη ματαίωση των αθύντητας, της όσηπας και λευκής ελπίδας της νεότητας, που λερώνεται, όπως το χιόνι, από τις ενήλικες απογοητεύσεις.

Η γραφή και ο δούρειος ίππος της ζωής

Οι ακομωμένες προσδοκίες αποκόλλουν τον συγγραφέα και στο διηγηματικό «Κάτω στη βάρκα». Το αγοράκι, που έχει τάσεις φρίνης από πολύ νωρίς, η αδυναμία του να παραμείνει σταθερό σε ένα μέρος και να επικρατήσει, όλα λειτουργούν ως αντανάκλαση της μητέρας του, η οποία με τη σειρά της τριγυρίζει ανήσυχια ανάμεσα στον ρόλο της νέας γυναίκας και της μητέρας. Ένα γλωσσικό μπερδέμα του παιδιού, που μετατρέπεται από υποκειμενική αργκό μια λέξη για τους Εβραίους στη λέξη χαρτατόπι (αντί «κίκε», «κίτε»), υποδηλώνει με τον πιο άμεσο και ευφυή τρόπο ότι στις παιδικές ψυχές, σε αντίθεση με των ενήλικων, δεν υπάρχει θέση για διακρίσεις και μίσους.

Στο βιβλίο αλιεύονται με πρωτοφανή ευκολία αρετές και τεχνικές της γραφής διαχρονικής αξίας.

Από την ασήπια της παιδικότητας απέναντι στις προκαταλήψεις και στην ασχημία ο Σάλντζερ με το «Άλλο πον από τον πόλεμο με τους Εβραίους» διασκέχει τη γέμψα για να φτάσει στην αναστάτωση της εφηβείας. Η ηρωίδα του διδάσκει ανάμεσα στην κάποτε αγνότητα της παιδικής ηλικίας της και στην ανάγκη προσαρμογής στην ενήλικη πραγματικότητα και αποπνέει να γαντζωθεί από την ελπίδα προσδοκία μιας σχέσης ακαθόριστης. Ο αδελφός της φρίνης από διαταράσσει τον δυναμισμό της,

τη μόνη ισορροπία της, και κρατάει το μωσαϊκό τους οάντουπες, που της δίνει, σαν φυλακτό, όπως είχε κάνει παλιά με ένα πασκαλιό νόμοιο κοποπολιάκι. Ηδη το προμηνύμα ότι η ζωή που ανοίγεται μπροστά της θα είναι γεμάτη από μισά, από ήδη χρησιμοποιημένα, όπως είναι και οι έρωτες, που θα τελειώσουν, αποδίδεται εν μέσω πάλι ενός πολεμικού κλίματος στη χώρα.

Με το διήγημά του «Ο Γελαστός» ο Σάλντζερ στοχεύει να παίξει στη συγγραφή, πέρα από τον πόλεμο, την απόλεια και τις

ακυρώσεις των άλλων του διηγημάτων. Ο εννιάκρονος πρόπο στο περσικό, που ενδέχεται να είναι και ο ίδιος ο συγγραφέας παιδί, ενθουσιάζεται, όπως και οι φίλοι του στη λέσχη, από την ιστορία που τους διηγείται σε συνέχειες ο προπονητής τους για τον Γελαστό, ένα πλάσμα παραμορφωμένο και προικισμένο με υπερδύναμεις. Η έκσταση που προκαλεί στον μικρό η ιστορία, είναι το βασικό γνώρισμά της να είναι «φορητή», ο μύθος του «Γελαστό» αποτελεί την ιδεώδη συνθήκη, μια ιστορία που πέρα από το ότι μπορεί κάποιος να την αψηγηθεί ή να την ακούσει οπουδήποτε, θα την πάρει μαζί του, θα τη σκεφτεί μέρες μετά, θα γίνει μέρος της καθημερινότητάς του.

Αντίστοιχα, σαν μια σπουδή παιγνιώδης, με δόσεις αυτοσαρκασμού, «Η γαλάζια περιόδος του Ντε Ντομπί - Σιμ» από τη σκοπιά ενός νεαρού alter ego του συγγραφέα, περικλείει τη στάση του απέναντι στην τέχνη, στο ταλέντο, στη μυστικιστική διαδικασία της γραφής, όπως συμπυκνώνεται στην παρατήρηση που διατυπώνει σε επιστολή του ο ήρωας προς τη χαρισματική καλόγρια, ότι το να γίνει (η μοναχική) ζωγράφος, θα είναι μια διαρκής, ελαφρά δυστυχία.

Όπως ακριβώς στο «Ιδανική μέρα για μπανανόψαρα», το πρώτο στη σειρά της συλλογής, έτσι και στην τελευταία ιστορία, τον «Τέντυ», ο Σάλντζερ προστρέχει για άλλη μια φορά σε ένα παιδί που προβλέπει τον ίδιο τον θάνατό του, για να εληφθεί με τον δικό του συμβολισμό τον πιθανό λόγο που τα παιδιά πρωταγωνιστούν στις ιστορίες του. Ο Τέντυ του ομότιπλου διηγηματος είναι ένα παράξενο αγόρι με πρωτοφανή παρατηρητικότητα, στωικότητα απέναντι στον θάνατο και σοφία. Ο Σάλντζερ, κι ο ίδιος ένα παιδί παγιδευμένο σε σώμα ενήλικα, διαθέτει το ίδιο με τον Τέντυ καταραμένο κάρμαμα να προβλέπει συμπεριφορές και να τις ερμηνεύει, ακατάραστα, χωρίς το φίλτρο των κοινωνικών συμβάσεων και των συνθηκών. Κατά τη γνώμη του Τέντυ, του παιδιού, του Σάλντζερ, του συγγραφέα - τα πολλά πρόσωπα μιλούν μέσα από ένα - η ζωή είναι ένας δούρειος ίππος και μόνο η γραφή μπορεί και οφείλει να διαπερνάει την Ξύλινη επένδυση και να μαυτεύει το περιεχόμενό, πριν καταστραφεί το τέχνασμα για να αποκαλυφθεί η κρύβει.

* Η συλλογή διηγημάτων της κ. Ελένης Καραμαγκιώλη «Μεταφράσεις» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη.